

ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В ІПОТЕЧНОМУ КРЕДИТУВАННІ

DEFINING THE NEEDS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN MORTGAGE LENDING

У статті досліджено необхідність сільськогосподарських підприємств в іпотечному кредитуванні. Визначено, що спостерігається обмежений доступ сільськогосподарських підприємств до банківського кредитування, що пов'язано з низкою об'єктивних та суб'єктивних чинників, які є актуальним питанням теорії і практики всього процесу європейської інтеграції економіки України. Проаналізовано сучасний стан розвитку сільського господарства України, здійснено аналіз пропозицій по іпотечних кредитах від банків. Результати проведеного дослідження свідчать, що фінансово-кредитне забезпечення сільського господарства потребує державної підтримки.

Ключові слова: необхідність кредитування, сільське господарство, іпотечне кредитування.

В статье исследована необходимость сельскохозяйственных предприятий в ипотечном кредитовании. Определено, что наблюдается ограниченный доступ сельскохозяйственных предприятий к банковскому кредитованию, что связано с рядом объективных и субъективных факторов и является актуальным вопросом теории

и практики всего процесса европейской интеграции экономики Украины. Проанализировано современное состояние развития сельского хозяйства Украины, осуществлен анализ предложений по ипотечным кредитам от банков. Результаты проведенного исследования свидетельствуют, что финансово-кредитное обеспечение сельского хозяйства нуждается в государственной поддержке.

Ключевые слова: необходимость кредитования, сельское хозяйство, ипотечное кредитование.

The article investigates the necessity of agricultural enterprises in mortgage lending. It is determined that there is limited access of agricultural enterprises to bank lending, which is associated with a number of objective and subjective factors that are relevant to the theory and practice of the whole process of European integration of the Ukrainian economy. The current state of development of agriculture in Ukraine is analyzed, the analysis of offers on mortgage loans from banks is carried out. The results of the conducted research indicate that financial and credit support of agriculture needs state support.

Key words: necessity of lending, agriculture, mortgage lending.

УДК 336.77:631.1

Поліщук Н.В.

к.е.н., доцент кафедри фінансів
Вінницький фінансово-економічний
університет

Постановка проблеми. Розвиток іпотечного кредитування сільськогосподарських підприємств має базуватися на науково обґрунтованих дослідженнях та стабільності законодавчої бази у цій сфері.

Ефективний розвиток банківського кредитування сільського господарства зумовлюється насамперед тим, що сьогодні саме АПК дає можливість вирішувати питання продовольчої безпеки, створювати надійне джерело бюджетних надходжень та потужний виробничо-економічний потенціал для розвитку сільських територій. Така суттєва стратегічна важливість сільського господарства поряд із їх недостатньою привабливістю для приватних інвесторів унаслідок сезонності виробництва продукції, високих сільськогосподарських ризиків, відсутності ліквідної застави, залежності від природно-кліматичних умов зумовлюють необхідність пошуку нових інструментів фінансування. Ситуація ще більше ускладнюється високим рівнем невизначеності, що притаманний діяльності таких підприємств.

Спостерігається обмежений доступ сільськогосподарських підприємств до банківського кредитування, що пов'язано з низкою об'єктивних та суб'єктивних чинників, які потребують теоретичного вивчення та практичного вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням іпотечного кредитування в аграрній сфері займалися такі вчені, як: О. Гудзь [1], М. Дем'яненко [2], Р. Лавров [3], А. Третяк, В. Другак, А. Вольська [4] та ін. Однак постійні зміни законодавчої бази та нестабільність економічної ситуації зумовлюють необхідність визначення потреби сільськогосподарських підприємств в іпотечному кредитуванні.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження необхідності залучення іпотечного кредитування у сільському господарстві в Україні для забезпечення його сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Погоджуємося з думкою М.Я. Дем'яненка, що «кредитне забезпечення сільськогосподарських товаровиробників повинне формуватися на ринкових принципах, але з елементами державного регулювання як цілісна система кредитування агропромислового виробництва, яка має передбачати ... запровадження іпотечного кредитування під заставу землі з реально діючим механізмом її вилучення у разі неповернення кредитів» [2, с. 46].

Визначаючи необхідність запровадження іпотечних механізмів серед основних напрямів державної політики у сфері регулювання земельних відносин та її розвитку економіки у цілому (у тому

числі й сільського господарства), більшість авторів виходить з економічної доцільності такого кроку, пропонуючи рішення, у тому числі правового характеру, аналітичні та наукові обґрунтування таких рішень.

Світовий досвід свідчить, що суб'єкти аграрної сфери для забезпечення залучених довгострокових кредитних ресурсів здебільшого використовують наявні у них землі сільськогосподарського призначення. Тобто задля залучення більших обсягів кредитів в аграрну сферу землі сільськогосподарського призначення повинні стати товаром [1].

Актуальними питаннями іпотечного кредитування займається Р.В. Лавров [3], який значну увагу приділяє проблемам застосування банківських іпотечних технологій в аграрній сфері економіки та пропонує власні підходи до їх вирішення у контексті реалій сучасного економічного простору. Автор зазначає, що «генеза й розвиток контуру іпотечного кредитування України є дзеркальним відображенням руйнівних тенденцій і напруги у фінансовому просторі та ринках нерухомості... Для суб'єктів аграрної сфери банківські іпотечні технології є джерелом кредитних ресурсів, повернення яких залежить від ефективного використання земельних ділянок, тобто рівня продуктивності сільськогосподарського виробництва, що стимулює власників землі до впровадження сучасних технологій землекористування» [3, с. 46].

Погоджуємося з думкою авторів, що просторову базу іпотечного кредитування під заставу землі повинні становити земельні ділянки, які перебувають у приватній власності або довгостроковій оренді та пройшли державну реєстрацію в установленому законом порядку. Що стосується змісту робіт, для реалізації яких призначений кредит під заставу землі, то їх предметом можуть бути довгострокові заходи щодо землеустрою (облаштування) закладеної території [4, с. 33].

Таким чином, впливає пряма необхідність довгострокового іпотечного кредитування сільського господарства, однак проведемо аналіз сучасного стану кредитування сільського господарства в Україні. Дослідження процесу кредитування за останні роки свідчить про нестабільну ситуацію в кредитуванні сільського господарства. Так, суттєво скоротилося кредитування сільськогосподарських підприємств у 2015 р. На кінець 2015 р., за даними Національного банку України, загальний обсяг наданих кредитів у сільське господарство становив 48 425 млн. грн. [5].

Економічні відносини банків та підприємств сільського господарства в процесі кредитування реалізуються в умовах неоднозначності протікання реальних соціально-економічних процесів, різноманіття можливих станів і ситуацій реалізації рішення, в якому в майбутньому можуть опинитися господарючі суб'єкти.

На нашу думку, іпотечне кредитування суб'єктів господарювання у сільській місцевості в Україні має перспективи розвитку, якщо в країні буде проведена політика, що зможе розвивати та вдосконалювати цю сферу економіки.

За даними Національного банку України, у IV кварталі 2017 р. більшість банків не змінила стандарти корпоративного кредитування. Але окремі великі банки дещо підвищили вимоги до позичальників, насамперед під час надання валютних і довгострокових кредитів. Вони планують посилювати стандарти кредитування й у I кварталі 2018 р., передусім під час видачі валютних кредитів. У IV кварталі кілька великих банків пом'якшили стандарти кредитування фізичних осіб, як споживчого, так й іпотечного. Причинами цього вони назвали посилення конкуренції між банками, очікування економічного зростання разом із підвищенням платоспроможності населення, а також зниження вартості фондування. У I кварталі 2018 р. банки очікують подальшого пом'якшення стандартів кредитування населення, переважно у споживчому сегменті. У IV кварталі минулого року банки підвищили рівень схвалення заявок на кредити малому та середньому бізнесу. Драйвером цього було зниження відсоткових ставок. Водночас банки, насамперед великі, підвищили вимоги до застави та посилили обмеження, що їх устанавлюють для позичальників у кредитних угодах. Частка схвалених заявок на кредити домогосподарствам значно зросла, переважно завдяки зниженню ставок за кредитами та вимог до застави [5].

Так, валова продукція сільського господарства України протягом 2010–2017 рр. (рис. 1) має тенденцію до збільшення, однак у 2017 р. спостерігається зменшення порівняно з 2016 р., і це можна оцінити однозначно тільки негативно.

Дані свідчать, що валова продукція сільського господарства в 2017 р. стрімко зменшилася порівняно з 2016 р., на 6 946,5 млн. грн., однак у 2016 р. порівняно з 2015 р. збільшилася на 15 173,2 млн. грн., а в 2015 р. порівняно з попереднім роком зменшилася на 11 959,9 млн. грн. [6]. Тенденція має хвилеподібну форму, що спричинено макроекономічною нестабільністю, природно-кліматичними умовами та сезонністю виробництва.

Ступінь задоволення потреб населення в продуктах харчування і товарах широкого вжитку із сільськогосподарської сировини залежить від кінцевих результатів виробничої діяльності аграрних підприємств, що в сукупності висвітлює розвиток сільськогосподарських підприємств у розрізі регіонів, наведено на рис. 2.

Наведемо структуру сільського господарства в 2017 р. за областями (рис. 3).

Дані рис. 3 свідчать, що найбільшу питому вагу займає Вінницька область – 8,3%, друге місце

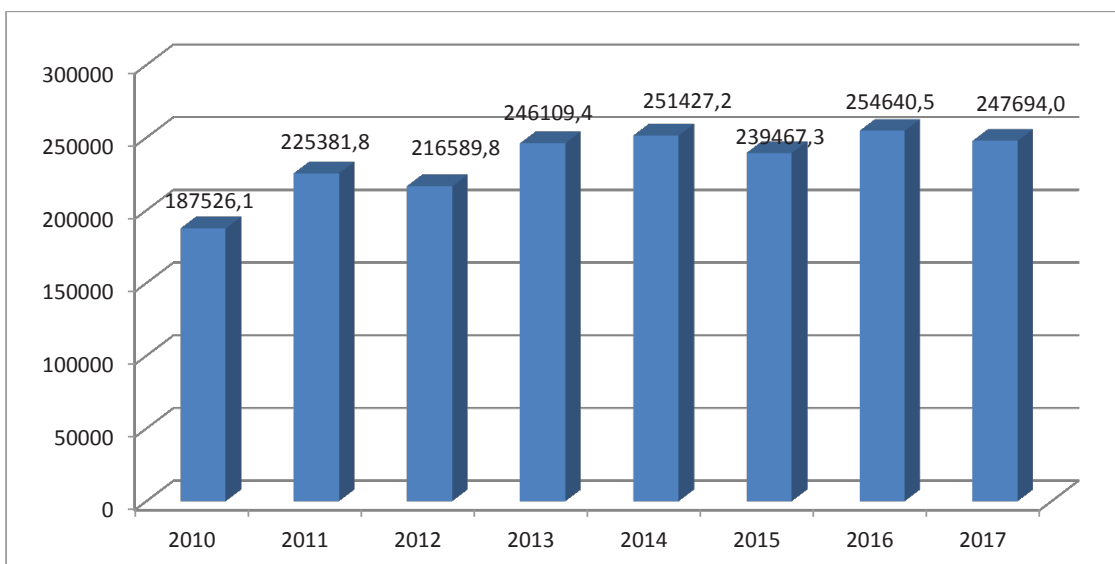

Рис. 1. Продукція сільського господарства України протягом 2010–2017 рр., млн. грн. [6]

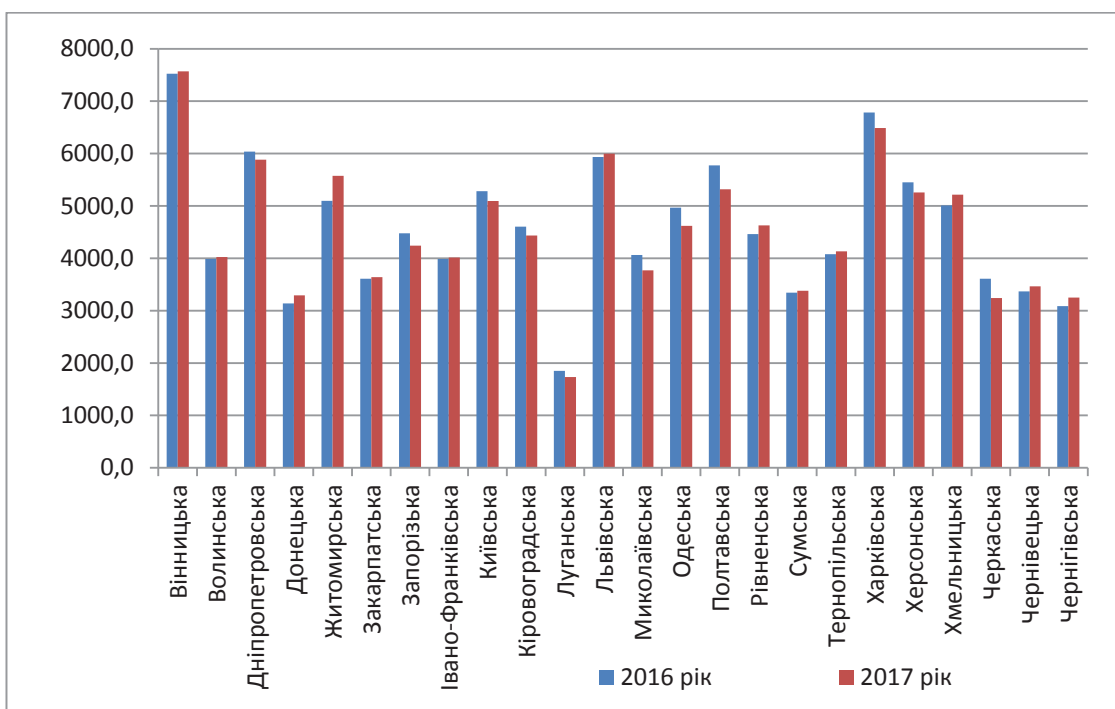

Рис. 2. Продукція сільського господарства України протягом 2016–2017 рр. у розрізі регіонів [6]

займає Дніпропетровська область – 6,1%, третє – Київська область – 5,9%, четверте – Полтавська область – 5,8% та ін., а найменшу частку займають Закарпатська (1,6%) і Чернівецькі (1,8%) області.

Відбуваються деструктивні зміни у функціонально-компонентній структурі сільського господарства, адже переважає виробництво продукції рослинництва, що зображено на рис. 4.

Така тенденція у розвитку сільського господарства є позитивним явищем, оскільки дає можливість забезпечувати населення найбільш висококалорійними, поживними і дуже цінними продуктами харчування.

Рис. 4 свідчить проте, що рослинництво вважається провідною галуззю, яка, крім продуктів харчування і сировини для промисловості, виробляє корми для домашніх тварин.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, протягом аналізованого періоду спостерігаються постійні коливання у розвитку сільського господарства, що пов'язано передусім із браком власних фінансових ресурсів та необхідності залучення зовнішніх джерел фінансування, зокрема кредитів. Також фінансово-кредитне забезпечення сільського господарства потребує державної під-

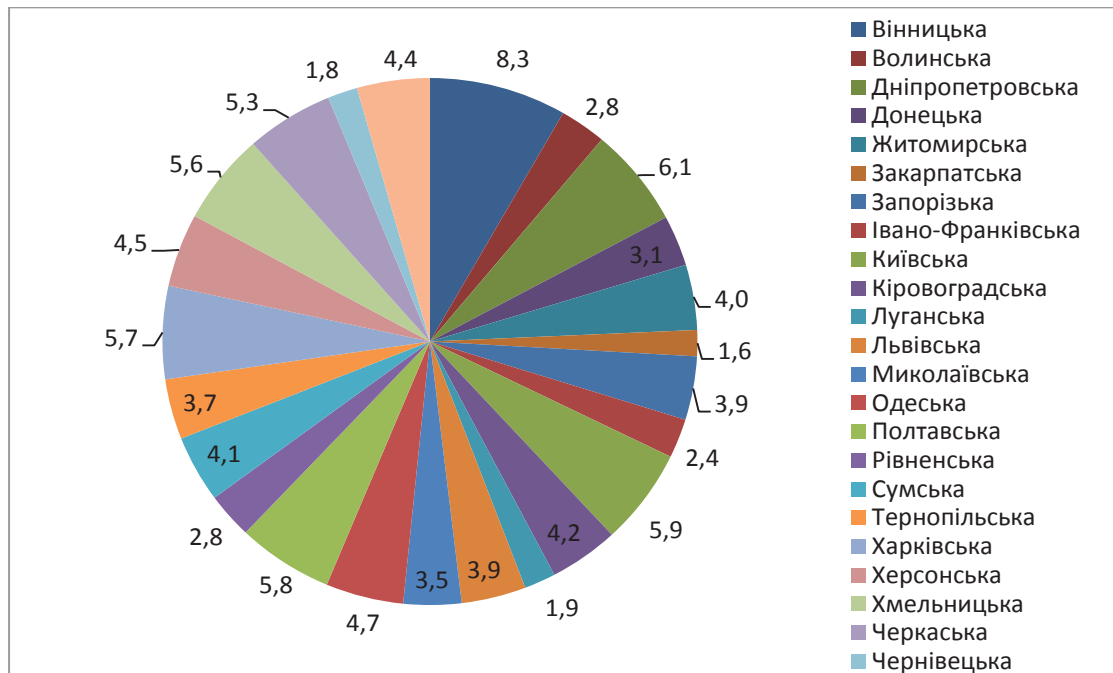

Рис. 3. Частка областей у розвитку сільського господарства України за 2017 р. [6]

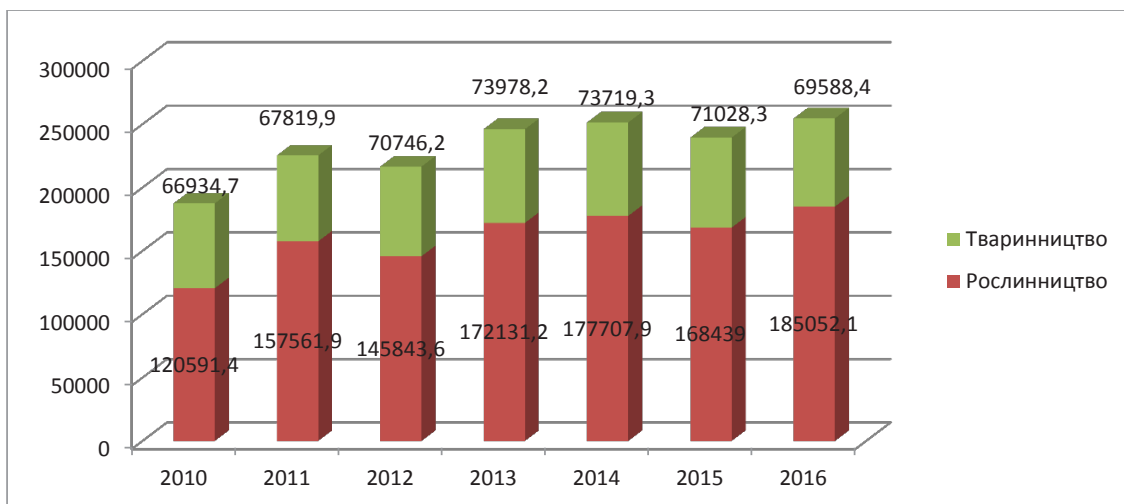

Рис. 4. Структура валової продукції сільського господарства України за 2010–2016 рр. [8]

тримки та врегулювання нового напрямку – іпотечного кредитування.

Перспективи подальших досліджень полягають у тому, що існує низка правових і організаційних проблем, які не дають змоги банкам використовувати земельні ділянки сільськогосподарського призначення як предмета застави. На нашу думку, вирішення зазначених питань і послугує для майбутніх наукових досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гудзь О.Є. Кредитування сільськогосподарських товаровиробників під заставу земель сільськогосподарського призначення: проблеми та перспективи. Економіка АПК. 2007. № 1. С. 84–88.

2. Дем'яненко М.Я. Кредитний фактор сталого розвитку аграрного сектору України. Економіка АПК. 2014. № 11. С. 5–14.

3. Лавров Р.В. Банківські іпотечні технології в аграрній сфері економіки. Економіка & держава. 2012. № 9. С. 44–46.

4. Концептуальні засади іпотечного кредитування під заставу земель сільськогосподарського призначення та їх землеустрою / А. Третяк, В. Другак, А. Вольська. Економіст. 2013. № 8. С. 31–33.

5. Національний банк України. URL: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.

6. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <http://minagro.gov.ua/node/23516>.

7. Сайт Світового банку. URL: <http://www.worldbank.org/>.

8. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.